

Binnenland

Getekende havenstad Den Helder werkt

Tekst Frank Gersdorf

Fotografie Ramon van Flymen

De oude havenstad Den Helder heeft afscheid genomen van de visserij en ook de dienstverlening voor olie- en gaswinning op de Noordzee lijkt zijn langste tijd te hebben gehad. Maar de stad ziet veel economisch potentieel in de energietransitie, heeft een maritiem innovatiecentrum en haalt ook de aloude banden met de marine weer aan.

De klok staat nog op wintertijd. Alles in de mijnzaal van de Helderse visafslag, waar tot zes maanden geleden schol en tong werden geveild, geeft een blik in het verleden. Zoals de telefoons, die in 1993 hypermodern waren, of de beeldbuismonitor van Philips op de tafel van de veilingmeester. Op een stoel slingert nog een beduimelde Gouden Gids uit 2005 met actrice Katja Schuurman op de voor- en achterkant.

'Stille getuigen', noemt Pim Visser ze. Visser was twintig jaar lang directeur van de Visafslag Hollands Noorden in Den Helder. 'We hebben de rust nog niet gehad om het op te ruimen', zegt hij gelaten, terwijl ook hij zich verbaast over een zwarte pet op een bankje. 'Kijk, een echte visserspet.'

Visser is nu, een jaar voor zijn pensioen, directeur van Blueport Centre, zoals de voormalige afslag aan het Nieuwe Diep tegenwoordig heet. Veel reuring is er nog niet. De coöperatie van zes Helderse en Texelse families die eigenaar is van het havenpand hoopt dat de drukte zal terugkeren, straks, als er meer windmolenparken op de Noordzee zijn en nog later, als die molens ook groene waterstof produceren.

Bedrijven die de windmolenparken bouwen en onderhouden, kunnen de hal waar tot enkele weken geleden nog machines stonden die schollen en tong op maat selecteerden, gebruiken voor hun opslag. 'We zijn voortaan een logistiek dienstverlener voor de maritieme sector', zegt Visser. 'Eigenlijk zijn we een vastgoedbedrijf.'

Verfbeurt

Buiten, waar het heet is, voorzien twee mannen de gevel en de blauwe deuren waar de handelaren hun vis ophaalden van een nieuwe verflaag. Alles moet er pico bello uitzien als over enkele weken naar verwachting 220.000 mensen de Marinedagen en Sail Den Helder bezoeken. Deze topevenementen zijn voor Den Helder een uitgelezen kans

om het van oudsher niet al te beste imago van de stad op te poetsen.

Een van de twee mannen, de 54-jarige Bert de Groot, begon op zijn 16de bij de visafslag, die toen nog van de gemeente was. 'Er werkten destijds tweehonderd mensen bij de afslag', zegt De Groot. 'In totaal zijn er door de jaren heen duizenden mensen hier aan de slag geweest. Elke inwoner van Den Helder kent wel iemand die bij de afslag werkte. Er was een verbondenheid met de stad.'

Den Helder is van oorsprong een vissersdorp. Eens leefde de stad van de walvisvaart. Nadat daar een einde aan was gekomen, konden de vissers hun brood verdienen met steeds weer andere vissoorten of vangstechnieken. Maar vorig jaar bleek het toch niet langer mogelijk voor de sector om het hoofd boven water te houden. De hoge brandstofprijzen waren de nekslag.

Toen De Groot, op het laatst bedrijfsleider van de afslag, enkele weken geleden de twee sorteerlijnen moest ontmantelen, was dat 'wel even een ding', zegt hij. 'Ga je slopen, dan is het definitief. Klaar.'

De hal van de voormalige afslag is nu leeg, maar er staan nog wel stapels witte veilingkratten. Die komen hoofdzakelijk van andere afslagen, waaronder die in Den Oever, waar het restje aanvoer vanuit Den Helder naartoe is gegaan. Ze worden in een hoek van de hal gereinigd. 'Maar op enig moment houdt ook dit op', zegt Visser.

De hal ruikt niet meer naar vis, zoals twee weken eerder. Ook de garnalen, die toen nog hier en daar op de vloer lagen, zijn weg. De hal moet er netjes uitzien als er tussen 29 juni en 2 juli bezoekers komen voor Sail-presentaties.

Iets verderop, in een gedeelte dat al vele jaren niet meer door de afslag werd gebruikt, liggen apparaten en onderdelen voor de olie- en gaswinning op de Noordzee. Zoals echometers, die onderzeese aardlagen in kaart brengen. De dienstverlening aan olie- en vooral gasinstallaties op de Noordzee is al sinds de jaren zeventig belangrijk voor de Helderse economie. Veel bedrijven in de haven leven ervan, net als Den Helder Airport op het half-militaire vliegveld De Kooy.

In dezelfde loods ligt ook, aan de andere kant van een gangpad, apparatuur voor windmolenparken. Geen wieken, maar kleinere instrumenten en onderdelen. Dit is de categorie waar Blueport Centre en het Helderse bedrijfsleven hun toekomst zien.

'Tedere inwoner van Den Helder kende wel iemand die bij de visafslag heeft gewerkt'

aan nieuwe nautische toekomst

links
**Directeur
Pim Visser van
Blueport Centre
in de hal van
de vroegere
visafslag**

Onder
**Met hijskranen
worden
schepen
geladen en
gelost die op
en neer varen
naar energie-
winnings-
installaties op
de Noordzee.**

Buiten, in het Nieuwe Diep, passeert een Texelse garnalenkotter om kratten met garnalen of Noorse kreeften aan wal te brengen, die met vrachtwagens naar de afslag in Den Oever gaan. Vaak is het erg lawaaiig op de kade. Meestal komt dat door het lossen of laden of door onderhoudswerkzaamheden aan bevoorradingsschepen die op en neer varen naar de gasvelden op de Noordzee. Ze worden hier 'pitstops' genoemd.

Logistiek en onderhoud

Vanaf het kantoor van Visser — waarvan de wanden versierd zijn met luchtfoto's van de afslag uit de hoogtijdagen van dertig jaar geleden, toen er nog rijendijk kotters aan de kade lagen — zijn ook drie metershoge meetboeien te

zien. Ze staan wat verloren op de kade. Het zijn reserve-exemplaren voor de zes die bij windmolenparken op zee staan. Ze kunnen van alles meten, van windsnelheden tot zeewaterstromingen en de temperatuur.

In het kantoor van Port of Den Helder, in een bocht in het Nieuwe Diep tegenover de hoofdingang van de Koninklijke Marine, ziet ook haven-directeur Jacoba Bolderheij dat de energietransitie kansen biedt. 'Op een gegeven moment gaat de gaswinning natuurlijk minder worden', stelt Bolderheij, die voordat zij zeven jaar geleden de leiding kreeg over de Helderse haven commercieel manager van de diepzeehaven van Sohar in Oman was.

'Maar daar staat tegenover dat er een immense hoeveelheid windparken op de Noordzee zit aan te komen. Bij die ongelooflijke hoeveelheden hoort nautische bedrijvigheid, van het verkennen en gereedmaken van de velden en het installeren van de molens tot het onderhoud ervan. En na 2030 gaat er ook waterstof geproduceerd worden met die groene elektriciteit. Wij gaan vanuit hier geen installatie van windmolens doen, daarvoor hebben wij de ruimte niet, maar we profileren ons wel als hub voor logistiek en onderhoud. Daarin zijn wij goed.'

Het merendeel van het gas dat gewonnen wordt op het Nederlandse deel van de Noordzee, komt in Den Helder aan land, bij de NAM. 'Straks

**'Er komt een immens
aantal windparken
aan en daarbij
hoort nautische
bedrijvigheid'**

kan deze infrastructuur van leidingen een rol spelen voor waterstof die geproduceerd wordt op zee', aldus Bolderheij. De leidingen kunnen ook gebruikt worden voor de opslag van kooldioxide. 'En er zijn mogelijkheden voor waterproductie op land. Er is hier fysieke ruimte voor de energietransitie.' De NAM heeft plannen om in Den Helder een waterstoffabriek te bouwen.

Innovatie

Ook elders in Den Helder wordt aan de nautische toekomst van de stad gewerkt. In een van de gerestaureerde gebouwen van wat vroeger de marine-werf was op Willemsoord — een flinke lap grond die zijn eerdere militaire bestemming kreeg na een bezoek van Napoleon Bonaparte in 1811 — zijn zeven bedrijfjes en twee onderdelen van de marine ondergebracht. Het is een anderhalf jaar oud innovatiecentrum dat Maritime Emerging Technologies Innovation Park (Metip) heet. Zestig mensen, van wie de helft student is, doen er tests met onder meer 3D-printers en VR-technieken.

De bedrijven DroneQ en AirHub werken op Metip aan drones die een deel van de helikoptervluchten naar de energiewinningsinstallaties op de Noordzee moeten vervangen. Twee

Vervolg van pagina 21

hobbels zijn dat de vracht nu nog niet zwaarder kan zijn dan 15 kilogram en dat de wet- en regelgeving het niet toelaat om met drones te vliegen als deze uit het zicht verdwijnen. In de zomer doen de twee ondernemingen voor het eerst tests met vluchten naar doelen tientallen kilometers uit de Noordzeekust. De luchtvaartautoriteiten op De Kooy kijken over de schouder mee, aldus Metip-manager Paul Verbruggen.

Maar al deze futuristische toekomstplannen ten spijt, heeft Den Helder nog wat moeite het verleden los te laten. Bij de visafslag ging het uiteindelijk om maar twintig arbeidsplaatsen, maar het einde van het vistijdperk snijdt wel diep in de identiteit van de stad, stelt wethouder Pieter Kos van onder meer onderwijs en werk.

'Het is een wond die nog niet is geheeld', zegt Kos in zijn werkkamer, waar zo nu en dan het hakkende geluid van een helikopter van de nabijgelegen luchthaven in doordringt. 'Het verlies doet bij veel inwoners serieus pijn. Een economische betekenis had de visserij al jaren niet meer, maar wel een culturele. En cultuur is misschien wel belangrijker dan economie.' En bij het verdwijnen van de visserij uit de stad zal het niet blijven, want ook aan de dienstverlening voor de gasvelden op de Noordzee zal een einde komen.

Onaantrekkelijk

Maar Den Helder is wel wat gewend. De stad worstelde decennialang met een lelijk centrum en moest in de jaren negentig een forse krimp van de marine verwerken. In de binnenstad werd begonnen met een ingrijpende opknappbeurt, die nog lang niet af is. De gemeente heeft veel last gehad van haar imago: een stad aan het einde van de wereld waar je noodgedwongen doorheen moest als je naar Texel wilde.

Den Helder kon weinig doen aan deze beeldvorming, want na ruim honderd bombardementen in de Tweede Wereldoorlog — geen enkele stad in Nederland werd vaker gebombardeerd — kreeg de marinestad brede autowegen en werden er overal winkels, flats en andere panden opgetuigd in een functionele, maar onaantrekkelijke wederopbouwstijl. Dat alles was het gevolg van de ambitie in de jaren vijftig het inwonertal snel te laten groeien, tot

boven de 100.000 mensen vanwege de Koude Oorlog.

De krimp van de Koninklijke Marine na de val van de Berlijnse Muur in 1989 duwde Den Helder verder in de put. Het sociale leven was er tientallen jaren lang gedomineerd geweest door de zeemacht, veruit de belangrijkste werkgever, maar die trok zich ineens terug achter de hekken aan de overkant van het Nieuwe Diep.

De centralisatie van het onderwijs in die jaren hielp evenmin mee. De twee hbo-opleidingen in Den Helder werden verplaatst naar Alkmaar. 'In de jaren negentig was er geen enkel zelfvertrouwen of zelfbewustzijn', zegt Kos, zelf een Jutter, zoals in Den Helder geboren en getogen mensen vaak wor-

'Het verlies van de visserij is een wond die nog niet is geheeld en bij veel inwoners serieus pijn doet'

'Een economische betekenis had de visserij al jaren niet meer, maar wel een culturele'

Boven Havenmeesters meten de lengte van een schip aan de Helderse kade om het liggeld te berekenen.

Midden De mijn- of veilzaal van de vroegere visafslag in Den Helder

Onder De Koninklijke Marine test 3D-printers bij Metip op Willemsoord, de voormalige marinewerf in Den Helder.

den genoemd. 'Wat mij vooral uit die periode is bijgebleven, is het algemene gevoel dat als je iets met je leven wilde, je hier niet moest zijn. Als puber is dat echt een heel naar gevoel.' Kos was 13 jaar oud toen de Berlijnse Muur viel.

Het aantal inwoners nam door de jaren heen af van zo'n 60.000 naar 56.000, maar groeide vorig jaar voor het eerst weer met enkele honderden. Huizenkopers van buiten de stad, niet zelden uit Amsterdam, laten zich weer zien. Dat is niet alleen vanwege de fraaiere geveltjes, gezelligere straten, het nieuwe stadspark en de gerestaureerde voormalige marinewerf Willemsoord, nu een cultureel- en uitgaanscentrum. Het is ook omdat het verhoudingsgewijs nog goedkoop wonen is in Den Helder.

Nieuw tijdperk

Maar er is nog iets. 'De marine heeft sinds Trump, en zeker nu er oorlog in Oekraïne is, veel meer geld en staat niet langer met haar rug naar de stad', zegt Kos. Ook dat doet volgens hem wat met Den Helder, maar ditmaal in positieve zin.

Met de marine lopen gesprekken om enkele activiteiten een plek te geven in de stad, buiten het afgeschermd marinerrein langs de Nieuwe Haven en de Waddenzee, zoals wonen, opslag en logistiek. Ook wordt er gezamenlijk nagedacht over de beste manier om de beperkte ruimte in de haven te benutten voor marine, bedrijven en stad. Er is veel behoefte aan extra hectares grond en aan extra kilometers kademuur, bij zowel de marine als de Port of Den Helder.

Directeur Anita Veenendaal van Citymarketing Den Helder stelt dat er al een nieuw tijdperk voor haar stad is aangebroken. 'Er komen toeristen vanuit Texel voor een dag naar Den Helder', zegt zij tijdens een wandeling langs onder meer het oude postkantoor naast het Helderse station, dat een nieuw aangezicht krijgt. Volgens Veenendaal is de toeristische sector in twee jaar tijd met driehonderd banen gegroeid. 'Toeristen komen voor het marinemuseum of voor ons nieuwe imago van stoere en maritieme stad. We hopen dat ook onze inwoners dat imago gaan uitdragen.'

Frank Gersdorf is redacteur van Het Financieele Dagblad.